

“Op school wil ik mezelf zijn...”

Wat hebben broers en zussen nodig op school?

Tanja van Roosmalen

Leven in een dubbele realiteit

Broers en zussen van een ziek kind, leven in een dubbele realiteit. Enerzijds leven ze met het verlies van het gezin zoals het was, voordat het kind ziek werd. Zij doorleven in het gezin wat er allemaal veranderd is. Anderzijds leven broers en zussen ook door, hun ontwikkeling staat niet stil. Dat dóórleven kan op plekken waar alles gewoon is, overeind is gebleven. School is bij uitstek de plek waar je je kunt blijven ontwikkelen.

Doorleven

In een gezin waarin een kind ernstig ziek is, verandert alles:

- Verlies van vertrouwde rituelen en rolverdeling
- Verlies van aandacht
- Verlies van veiligheid

Dóórleven

Het doorleven is de ene kant van de realiteit, het steeds opnieuw worden geconfronteerd met de gevolgen van de ziekte van je broer of zus in het gezin. Tegelijkertijd is een broer of zus zelf volop in ontwikkeling. Dit proces gaat gewoon door en de omgeving moet hieraan beantwoorden.

Vanuit het ontwikkelingspsychologisch perspectief kunnen we drie psychologische basisbehoeften onderscheiden, die bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen in zelfstandige, zelfverzekerde volwassenen. Binnen het onderwijs is dit perspectief door professor Luc Stevens (orthopedagoog) aangepast aan het adaptief onderwijs. Met een onderwijsbril op betekent dit het volgende voor broers en zussen van een ziek kind:

- **Behoeft aan relatie:** de behoefte aan waardering, liefde, acceptatie (“Ik hoor erbij”). Broers en zussen vinden dat ze op school te vaak worden aangesproken als ‘de broer of zus van’, vooral door volwassenen. Denk aan de leerkracht of mentor die vraagt: “Hoe is het met je zieke zus?” Zij worden vaak ook als postbode gebruikt, bijvoorbeeld om post van de klas van de zieke broer mee te nemen naar huis. En dat terwijl ze thuis al het gevoel hebben dat ze niet aan bod komen. Juist op school zijn er zoveel mogelijkheden om ze zichzelf te zijn. De ziekte en alle emoties zijn daar niet nodig om mee te kunnen doen. En dus willen broers en zussen daar ook graag zichzelf zijn, een gewone leerling, klasgenoot, vriend of vriendin. Dat betekent niet dat er niet over de situatie thuis mag worden gesproken. Kinderen en jongeren vragen zich juist vaak af wat de meester eigenlijk weet van wat er thuis aan de hand is. En ook al willen ze er vaak niet veel over vertellen, ze vinden het fijn als er begrip is voor hun situatie.

- **Behoeftte aan autonomie:** de behoefte om invloed te hebben op je eigen leven en zelf te kiezen wat denk, doet en voelt (“Ik kan het zelf”). Broers en zussen moeten zich thuis behoorlijk aanpassen. Ineens brengt de buurvrouw je naar school, je moet bij opa en oma logeren, je muziek mag ineens niet meer zo hard staan en als je wilt gaan spelen, dan liever bij dat vriendje en niet thuis. Er is minder ruimte om je eigen keuzes te maken. Op school zijn die mogelijkheden er wel. Daar is alles hetzelfde gebleven en mag je nieuwe dingen gaan uitproberen. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar is het niet. Juist op school ervaren broers en zussen dat ze weer een stukje greep krijgen op hun eigen leven. Niet alles wordt ingevuld, omdat het nu eenmaal niet anders kan.
- **Behoeftte aan competentie:** de behoefte om succes te hebben (“Ik kan het”). De behoefte aan competentie kan aardig onder druk komen door een gezin met een ziek kind. Broers en zussen kunnen prestaties en de noodzaak van huiswerk in een compleet ander perspectief gaan zien: “Huiswerk is toch niet belangrijk. En wat als ik een onvoldoende haal... ik ga er toch niet dood aan?” Tegelijkertijd wordt de behoefte aan competentie ook ingezet om ouders een plezier te doen, of om waardering en bevestiging van ouders te krijgen, die ze niet meer automatisch krijgen. Het kan dan juist heel belangrijk worden om goede prestaties te halen. Als dat lukt, is dat een enorme succeservaring voor de leerling en voor ouders. Voor de broer of zus is het ook een belangrijke bevestiging dat ze in staat zijn om iets positiefs te laten zien. Maar het kan ook teveel druk opleveren, waardoor de broer of zus continu op de tenen gaat lopen, ten koste van zichzelf. Een leerkracht of docent kan dit ondervangen, door de eisen wat terug te schroeven: “Als jij je boekverslag een week later inlevert, is dat geen probleem.” Of: “Als je de helft van je huiswerk af hebt, ben ik al tevreden.”

Beleving van de dubbele realiteit

Bij kinderen speelt altijd de wet van de dubbele bescherming. Niet alleen ouders nemen hun kind in bescherming door hun verdriet en angsten te verbergen, ook kinderen doen dat. Zij willen hun ouders niet nog meer zorgen geven, nog meer verdriet doen. Ze passen zich aan. Buiten het gezin zijn er meer kansen voor een broer of zus om met een vertrouwenspersoon te ‘praten’: klussend met opa in de tuin, rennend met de trainer op het voetbalveld, of thee drinkend met je mentor, die tijd voor je vrijmaakt.

Beleving van de dubbele realiteit op school

- Concentratieproblemen
- Emotionele achtbaan
- Huiswerk niet af
- Spijbelen
- Masker
- ...

Steun bij doorl ven

- Zorg voor een vertrouwenspersoon
- School is verantwoordelijk
- Vraag de broer/zus wat hij nodig heeft
- Onderhoud contact met de ouders
- Praten kan op veel manieren
- Zorg voor een warme overdracht
- Verleen verlof op speciale dagen
- Accepteer de emoties en wisselende werkhouding.

Steun bij d orleven

- Houd vast aan bestaande regels. Vaste afspraken en regels zorgen voor een belangrijk houvast. Het is iets wat bekend, voorspelbaar en dus vertrouwd is.
- Hanteer regels met zachte hand. Heb begrip voor situaties waarin de leerling echt niet kan voldoen aan de afspraken of regels.
- Voorkom een uitzonderingspositie
- Zorg voor succeservaringen
- Wees creatief

Met steun van school kunnen broers en zussen DOORgaan met hun LEVEN!

Samenvatting van presentatie

symposium Over-Leven (16-10-2009)

Tanja van Roosmalen, ambulant begeleider

REC Rivierenland

Tarweweg 3, 6534 AM Nijmegen

tel. 024-3602873

t.vroosmalen@abrecrivierenland.nl

www.recrivierenland.nl